

12. Міхно О.П. Психолого-педагогічна характеристика особистості учня як складова диференціації навчально-виховного процесу вітчизняної школи (40–80-ті р. р. XX ст.) / О.П. Міхно // Педагогіка і психологія. – 2015. – № 3. – С. 64–74.

13. Основні документи про школу : збірник-довідник / упоряд. Є.С. Березняк. – К. : Радянська школа, 1973. – 359 с.

14. Попова О.В. Розвиток інноваційних процесів у середніх загальноосвітніх навчально-виховних за-

кладах України в XX столітті : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / О.В. Попова; Харківський держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2001. – 530 с.

15. Сухомлинська О.В. Розвиток особистості і освіта : історичний вимір / О.В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2008. – № 2. – С. 41–47.

16. Унт И.Э. Изучение учащихся и составление педагогических характеристик классным руководителем: автореф. дис. ... канд. пед. наук / И.Э. Унт; Тартуский гос. ун-т. – Тарту, 1955. – 18 с.

УДК 378.014

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ВНЗ СХІДНОЇ УКРАЇНИ У 80-ті рр. XX ст.: ІСТОРІОГРАФІЯ

Голубнича Л.О., д. пед. н.,
доцент кафедри іноземних мов № 3
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті подано історіографію організації самостійної роботи студентів у 80-ті роки XX століття у вищих навчальних закладах Східного регіону України. Здійснено історіографічний аналіз нормативно-правових документів щодо вищої освіти Української РСР, наукових праць у 80-і роки викладачів досліджуваних освітніх закладів, історико-педагогічної та історичної літератури з теми наукової розвідки. Висвітлено особливості організації різних аудиторних і позааудиторних форм самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів Східної України, вибір яких залежав від поставленої мети та завдань навчальної діяльності. Значну увагу приділено досвіду організації позааудиторної самостійної роботи студентів, зокрема в наукових гуртках, при написанні курсових, дипломних робіт, підготовці публікацій тощо.

Ключові слова: самостійна робота, навчально-пізнавальна діяльність, студенти, аудиторні форми самостійної роботи, позааудиторна самостійна робота, вища школа, регіон.

В статье обобщается опыт работы вузов Восточного региона Украины по организации самостоятельной работы студентов в 80-е годы прошлого века. Осуществлен историографический анализ архивных материалов вузов указанного региона, нормативно-правовой базы высшего образования Украинской ССР, учебно-методических пособий, разработанных в 80-е годы преподавателями исследуемых образовательных учреждений и историко-педагогической литературы по теме научного исследования. Освещены особенности организации различных аудиторных форм самостоятельной работы студентов высших учебных заведений Восточной Украины, выбор которых зависел от поставленной цели и задач учебной деятельности. Значительное внимание уделено опыту организации внеаудиторной самостоятельной работы студентов, в частности в научных кружках, при написании курсовых, дипломных работ, подготовке публикаций и т. д.

Ключевые слова: самостоятельная работа, учебно-познавательная деятельность, студенты, аудиторные формы самостоятельной работы, внеаудиторная самостоятельная работа, высшая школа, регион.

Holubnycha L.O. ORGANIZATION OF UNIVERSITY STUDENTS' SELF-STUDY IN WESTERN UKRAINE IN THE 80'S OF XX-TH CENTURY: HISTORIOGRAPHY

In article it has been summarized progressive experience of higher education in Eastern region of Ukraine in the 80-th of last century as for organization of students' self-study. It has been made historiographical analysis of archival materials of universities of region, regulatory framework for Higher Education of Ukrainian SSR, teaching tools developed in the 80-th created by teachers of educational institutions, historical and pedagogical literature on subject of scientific exploration. Research of normative-legal documents allowed finding out task for higher school concerning students' self-study. Generally, it has been shown specific features of various forms of Eastern Ukraine university students' classroom self-study (at lectures, seminars, laboratory practice, practical classes). It has been noticed that choice of those forms depended on goal and objectives of training activities. Considerable attention is paid to experience of organizing extracurricular students' self-study, particularly in scientific circles when writing term papers, theses, publications, etc.

Key words: self-study, teaching and learning activities, students, form of classroom self-study, extracurricular self-study, higher school, region.

Постановка проблеми. Специфіка сучасної освіти визначається особливостями розвитку як суспільства, так і світу в цілому, адже людина є соціогенною істотою. Відомо, що сучасність характеризується швидкою зміною технологій, глобалізацією інтелекту, розвитком комунікацій. Відтак сьогодні випускнику вищого навчального закладу вже недостатньо лише отримати спеціалізацію. Щоб бути конкурентоспроможним фахівцем, необхідно навчитися самостійно отримувати знання, бути готовим до постійного оновлення професійних навичок, активно освоювати новітню інформацію. Тому ВНЗ надають великого значення ефективній організації самостійної роботи студентів. Отже, прогресивний досвід її організації у попередні роки заслуговує на особливу увагу.

Ступінь розробленості проблеми. Аналіз наукових досліджень свідчить, що досвід організації самостійної роботи студентів був предметом дослідження великого загалу вітчизняних науковців. Різні аспекти зазначеної проблеми розробляли В. Євдокимов, В. Луценко, Л. Рибалко, О. Рогова, О. Чередник та ін. Однак на сьогодні не існує детального історіографічного дослідження досвіду організації самостійної роботи студентів ВНЗ Східноукраїнського регіону 80-х років ХХ століття, у той час, коли поширення позитивного педагогічного досвіду могло б бути цінним для сучасної вищої школи.

Мета статті полягає в історіографічному вивченні специфіки організації самостійної роботи студентів у ВНЗ Східноукраїнського регіону у 80-і роки минулого століття.

Виклад основного матеріалу. Науково-технічний прогрес, який характеризував 80-ті роки ХХ ст., призвів до виокремлення в межах класичних наук нових перспективних напрямів, таких як біофізика, біохімія, економічна кібернетика та інші. Наука вимагала від науковців творчості та самостійного пошуку. Вища освіта відгукнулася на нагальну потребу активізувати самостійну роботу студентів. На державному рівні розуміли зазначену проблему, про що свідчить історіографічний аналіз нормативних документів зі збірника «Основні напрями перебудови вищої та середньої спеціальної освіти» [8], а саме в цей час було прийнято низку важливих постанов щодо перебудови вищої освіти, які позначилися на якості організації самостійної роботи студентів. Зокрема, на підвищенні значущості самостійної роботи в системі вищої освіти наголошувалося й на засіданні Ради університетів при Міністерстві вищої та середньої освіти, яка відбулася 25–26 березня 1981 р. Так, у «Рекомендаціях Ради університетів

при Міністерстві вищої та середньої спеціальної освіти СРСР» [11] зафіксовано виступ міністра освіти В. Єлютіна, який, наголосивши на необхідності організації спецкурсів і спецсеминарів, підкреслив, що не можна збільшувати кількість аудиторних годин за рахунок скорочення часу для самостійної роботи.

Серед основних рекомендацій щодо організації самостійної роботи студентів на засіданні Ради університетів при Міністерстві вищої та середньої спеціальної освіти були запропоновані такі:

- вжиття заходів щодо вдосконалення системи викладання у ВНЗ: проведення проблемних лекцій із чіткою логічною послідовністю, сприяння розвитку творчості студентів і поглибленню їх самостійної діяльності, висвітлення новітніх наукових досягнень науки та передового досвіду;

- активізація роботи щодо впровадження наукових основ організації навчального процесу, підвищення теоретичного та методичного рівня навчальних занять;

- підвищення якості фундаментальної підготовки майбутніх фахівців, забезпечення оволодінням теоретичними положеннями та висновками, які студенти мають отримати в ході творчого аналізу соціально-економічних закономірностей розвитку суспільства;

- створення необхідних умов для ефективної самостійної роботи студентів: надання студентам-відмінникам можливості працювати за індивідуальними планами, активніше використовувати читальні зали, кабінети, служби науково-технічної інформації [11, с. 101].

Проведене історіографічно-педагогічне дослідження матеріалів збірника «Основні напрями перебудови вищої та середньої спеціальної освіти» [8] дозволило зробити висновок про те, що першочерговим завданням вищих навчальних закладів держави, й Східноукраїнського регіону зокрема, було не стільки розширення обсягу навчального матеріалу, скільки розвиток у студентів творчого мислення, самостійності, що можливо тільки за умови індивідуалізації навчання й ефективної організації самостійної роботи студентів. Як зазначалося в «Основних напрямках перебудови вищої та середньої спеціальної освіти», випускники вищих навчальних закладів часто були відірвані від виробництва, вони не залучалися до проходження практики та роботи в академічних і галузевих наукових закладах, де студенти дійсно могли б самостійно працювати та вирішувати реальні питання зі своєї майбутньої спеціальності, що призводило до неготовності молодих

спеціалістів до роботи з новими на той час технологіями та обладнанням. Для покращення наукової підготовки майбутніх спеціалістів було запропоновано залучати їх до наукової діяльності та роботи над різноманітними проектами, які відповідають їхній майбутній спеціалізації, посилити індивідуальний підхід до кожного студента, робити акцент на розвиток творчих здібностей молодих людей і їх самостійну роботу, використовувати активні форми та методи навчання [8].

У контексті зазначеного вище зауважимо, що особливе місце у 80-ті роки ХХ ст. у практиці ВНЗ Східноукраїнського регіону займало проблемне навчання, під час якого в процесі активної пізнавальної діяльності студенти осмислювали сутність певного процесу чи явища та засвоювали матеріал.

Зв'язок проблемного навчання з активізацією самостійної роботи майбутніх фахівців викладачі Східноукраїнського регіону вбачали в залученні студентів до спільного обговорення та вирішення навчальних питань, стимулювання студентської молоді до самостійного вирішення проблеми. На етапі постановки гіпотез викладачі спрямовували свої зусилля на те, щоб студенти навчилися пропонувати своє бачення проблеми, доводити свою правоту, добирати найбільш адекватні варіанти вирішення проблеми. Підтримка зворотного зв'язку з аудиторією відбувалася за допомогою таких питань до студентів, як: «Чим можна пояснити..?», «Як ви аргументуєте..?», «Як довести..?», «Чому..?», «Навіщо..?» – зазначається в роботах педагогів-практиків регіону Н. Нагнибіди «Про використання евристичних міркувань у викладанні математичних дисциплін» [5], Н. Нікандрова «Лекція як форма навчання у вищій педагогічній школі» [6] та С. Холодової «Використання елементів проблемного навчання на практичних заняттях із курсу нарисної геометрії» [13].

Значний інтерес для нашого дослідження має досвід роботи викладача Харківського державного університету імені О.М. Горького (ХДУ) А. Петрова, схарактеризований у його роботі «Методи активізації пізнавальної діяльності студентів» [9]. Під час проведення лекцій він здійснював активізацію самостійної роботи студентів за рахунок використання кольорових слайдів, кінофрагментів, роздаткового матеріалу. Своє основне завдання педагог убачав не тільки у викладенні навчального матеріалу, а й у розкритті перед студентами ходу своїх міркувань і стимулюванні самостійного мислення майбутніх фахівців [9].

У ході вивчення роботи О. Шаталова «Вдосконалювати самостійну роботу май-

бутніх учителів» [14] виявлено, що проблемні лекції сприяли розвитку самостійності майбутніх спеціалістів, їх активній участі в науковій роботі, створювали умови для поглибленої самостійної творчої діяльності студентів. При цьому викладачі визнавали, що новий матеріал повинен базуватися на отриманих раніше знаннях, а завдання мають бути посилюючими для студентів. Педагоги наголошували, що саме такий підхід стимулює студентів до активної самостійної роботи не тільки під час проведення лекції, але й на семінарських, лабораторних і практичних заняттях.

Проведена наукова розвідка дозволяє стверджувати, що створити умови для самостійної роботи студентів на лекції було складно, навіть якщо лекція була проблемна. Тому значна увага до організації самостійної роботи приділялася на семінарських, практичних і лабораторних заняттях. Її функції й види змінювалися залежно від практичної мети заняття.

Дослідження вищеназваних праць С. Холодової [13] та О. Шаталова [14] показало, що мету семінару педагоги вищої школи Східного регіону України вбачали у формуванні в студентів власної позиції щодо проблеми та визначенні ними шляхів її вирішення на основі вивченого матеріалу, у формуванні самостійного мислення студентів. Досвід проведення семінарських занять засвідчив, що в ході сумісних пошуків студенти засвоюють не готові істини, а майже самостійно відкривають для себе ті чи інші закономірності.

Крім того, аналіз зазначених історіографічних джерел [13; 14] дозволив зробити висновок, що традиційно перед проведенням семінару студенти самостійно вивчали матеріал із відповідної теми, використовували різноманітні джерела інформації, виконували завдання, надавали відповіді на поставлені запитання з наступним колективним обговоренням та оцінюванням результатів самостійної роботи під керівництвом викладача. Для цього вважалося за необхідне під час проведення семінарських, практичних і лабораторних занять поділяти навчальні групи на дві підгрупи, скоротити кількість аудиторних занять на користь самостійної роботи студентів, удосконалити її організацію, планування та контроль із боку викладачів і вважати самостійну роботу одним із видів навчальної роботи викладача, яка включає щотижневе 12-годинне навантаження на I–III курсах, та до 16 годин – на старших курсах. У матеріалах збірника «Основні напрями перебудови вищої та середньої спеціальної освіти» [8] для організації студентів під час навчан-

ня та покращення їхньої самостійної роботи рекомендувалося широко застосовувати такі види навчальної діяльності, як дискусії, дидактичні ігри, моделювання виробничих ситуацій тощо [8, с. 38]. Отже, під час самостійної роботи на семінарських заняттях самостійність міркувань та активність студентів під час обговорення матеріалу суттєво зростали.

Виявлено, що в тих випадках, коли викладачі приділяли значну увагу організації самостійної роботи студентської молоді з першоджерелами й обмірковували методику проведення семінарів, заняття проходили цікаво та відрізнялися високою активністю студентів. Вивчення досвіду роботи вищих навчальних закладів Східного регіону України свідчить, що, семінарські заняття, які проводилися на високому методичному та професійному рівні, озброювали студентство ґрунтовними теоретичними знаннями та розвивали в них самостійність мислення. Формальна ж організація самостійної роботи на семінарських заняттях, навпаки, призводила до показу студентами низького рівня знань.

У ході історіографічного дослідження встановлено, що саме на цьому етапі розвитку проблеми посилилася роль матеріально-технічної бази для підготовки майбутніх спеціалістів, що вплинуло на якість самостійної роботи під час лабораторних, практичних та інших видів занять. Зокрема в СРСР планувалося побудувати навчально-лабораторні будівлі загальною площею у 18 млн. квадратних метрів, створити належні умови для самостійної роботи кожного студента, підкреслено в монографії Т. Новицької «Організація навчання іноземних мов із застосуванням ТЗН» [7].

Незважаючи на початок кризи в країні, до кінця 12-ої п'ятирічки (1990 р.) було заплановано повністю забезпечити навчальний процес електронно-обчислювальною технікою. Планувалося створити 130 робочих місць із персональними комп'ютерами та термінальними пристроями, про що свідчать матеріали збірника «Основні напрями перебудови вищої та середньої спеціальної освіти» [8]. Всі ці заходи дозволили б підняти самостійну роботу студентів на якісно новий рівень її організації та проведення.

З огляду на науково-технічну революцію, керівництвом держави визнавалася актуальність розвитку самостійності та творчості в студентів. Наприклад, у постанові Центрального Комітету КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про заходи щодо корінного покращення підготовки та використання спеціалістів із вищою освітою в народному господарстві» від 25 березня 1987 р. наголошувалося на

необхідності розвитку творчих здібностей студентів під час навчання [8].

Саме тому під час навчання у вітчизняних вищих навчальних закладах, зокрема у ВНЗ Східноукраїнського регіону, особлива увага приділялася прищепленню навичок самостійної науково-пошукової діяльності студентів, оволодінню методикою та технікою експериментування, використанню у своїх роботах технічних засобів, стверджується в монографіях Г. Єфименко «Вища освіта в Українській Радянській Соціалістичній Республіці» [1] та В. Пітова «Вища школа УРСР у період перебудови» [10].

Зазначене вище знайшло своє відображення в практиці вищої школи Східної України досліджуваного періоду. Наприклад, цікавий досвід у цей період було накопичено щодо організації курсового й дипломного проектування за реальною виробничою тематикою. Завдання для таких проектів викладачі розробляли спільно з фахівцями-практиками. Це забезпечувало максимальну наближеність навчального процесу до умов професійної діяльності майбутніх спеціалістів, стимулювало підвищення інтересу студентів до активної навчальної й наукової діяльності.

Наголосимо, що для 80-х років минулого століття був властивий типовий підхід до розробки курсових і дипломних проектів як форми навчальної роботи, хоча у вищих навчальних закладах педагогічного й економічного профілю курсові та дипломні роботи часто виконувалися як самостійні оригінальні наукові дослідження. Вивчення досвіду роботи викладачів ХДУ імені О.М. Горького, висвітленого в навчальному посібнику В. Махінко «Самостійна робота студента – основа глибокого засвоєння знань, громадянського й професійного становлення особистості спеціаліста» [4], дозволило зробити висновок, що отримані на молодших курсах уміння та навички з кожним роком вдосконалювалися та збагачувалися, що давало можливість ознайомлювати студентів старших курсів зі складними методами науково-дослідної роботи, які, у свою чергу, подавали перспективу для проведення самостійних наукових пошуків [4]. Студенти в таких роботах формулювали, аргументували власну позицію щодо певної наукової проблеми, демонстрували вміння узагальнювати, систематизувати та творчо застосовувати набуті загальнонаукові й спеціальні знання в новій ситуації.

У контексті досліджуваної проблеми варто зазначити, що підготовка та захист дипломних робіт вчили студентів упевнено орієнтуватися в потоці інформації, проводити самостійний критичний аналіз, поглиблено

вивчати обрану тему дослідження, творчо її осмислювати, передавати знання іншим студентам. З'ясовано, що серед курсових і дипломних робіт були й такі, що вимагали від студентів проведення експерименту або конструювання приладів, необхідних для проведення дослідження, деякі з них мали наскрізний зв'язок із навчальними дисциплінами, що безперечно вимагало вміння працювати з довідковою, періодичною та бібліографічною літературою. Зазначене було відображено в роботі В. Львова «Додержуючись міжпредметних зв'язків» [3].

З'ясовано, що в зазначений період активна самостійна робота студентів здійснювалася в студентських гуртках. Так, у ході вивчення роботи С. Єфремова «Розвиток особистості студента, як суб'єкта професійної творчості в процесі науково-дослідної роботи» [2] виявлено, що впродовж 80-х років ХХ ст. суттєво зросла роль та активізувалася діяльність студентських наукових гуртків і наукових товариств, які мали великі можливості для організації позааудиторної самостійної роботи студентів науково-дослідницького характеру. Хоча студентські наукові гуртки організовувалися, як правило, на базі профільних кафедр вищих навчальних закладів, але у ВНЗ Східного регіону України більшість кафедр проводили активну роботу з гуртківцями. Наприклад, якщо гурткова наукова самостійна робота студентів Харківського зоологічного інституту почалася (ще з 1945–1946 навчального року) з роботи лише п'яти наукових гуртків, то у 80-ті роки вже майже всі кафедри мали свої наукові гуртки, в яких працювало понад 500 студентів [2]. Тематика досліджень наукового студентського гуртка розроблялася керівником і затверджувалася на засіданні кафедри. Керівникові гуртка на допомогу обирався староста, який виконував організаційну роботу та вів облік діяльності гуртківців.

Вивчення монографії «ХАІ – 60. 1930–1990 років. Нариси історії» [12] переконує в наявності багатого досвіду організації позааудиторної самостійної роботи студентів Харківського авіаційного інституту, де увага приділялася організації не лише теоретичних студентських досліджень, а й професійних практично орієнтованих розробок. Наприклад, вважалося, що рушійною силою розвитку інтересу до самостійної роботи гуртківця є організація робочого місця дослідника й забезпечення його необхідними матеріалами й інструментами. Крім того, керівники й працівники лабораторій профільних кафедр надавали поради й відповідні рекомендації студентам щодо проведення й організації експерименту,

узагальнення та систематизації матеріалу, укладення списку літератури тощо.

У досліджуваній роботі підкреслюється також значна роль навчальної та виробничої практики в активізації самостійної роботи студентів. Так, важливе місце виробнича практика посідала в Харківському політехнічному інституті ім. В.І. Леніна. За словами доцента Г. Павловського, саме цей вид практики дозволяв ознайомити студентів з організацією роботи працівника, з виробничими вимогами, глибше зрозуміти специфіку обраної спеціалізації. А на геолого-географічному факультеті ХДУ імені О.М. Горького під час проведення літніх практик для посилення мотивації самостійної роботи студентів застосовували ігрові ситуації. Педагоги наголошували, що дидактична гра дозволяла сформулювати теоретичне та практичне мислення студентів, забезпечити перехід від організації діяльності студентів за вимогою викладача до самоорганізації та саморегуляції [2].

Таким чином, історіографічний огляд науково-педагогічних джерел із теми дослідження дозволяє зробити висновки, що впродовж 80-х років ХХ ст. організацію самостійної роботи студентів ВНЗ указанного регіону визначали її оптимізація й удосконалення, зокрема шляхом розробки значної кількості різноманітних навчально-методичних посібників, активного застосування проблемного навчання, активізації науково-дослідної роботи студентів за реальною виробничою тематикою, підтримки діяльності студентських наукових гуртків і товариств.

Перспективами подальшої розвідки може бути зіставлення вітчизняних здобутків щодо організації самостійної роботи студентів із зарубіжними.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ефименко Г.Г. Высшее образование в Украинской ССР / Г.Г. Ефименко, Г.А. Милицкий, В.А. Баженов. – К. : Высш. шк., 1983. – 94 с.
2. Єфремов С.В. Розвиток особистості студента, як суб'єкта професійної творчості в процесі науково-дослідної роботи / С.В. Єфремов // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. пр. – Х., 2006. – Вип. 24. – Ч. 1. – С. 62–67.
3. Львов В.А. Соблюдая межпредметные связи / В.А. Львов, Е.Щ. Гофт, В.Ф. Лаврук // Вестник высшей школы. – 1986. – № 10. – С. 39–40.
4. Меликов Э.Н. Аудитория – деловая игра – практика / Э.Н. Меликов, В.Г. Герасименко, В.А. Корчагин, И.И. Гончаренко // Проблемы высшей школы. – 1985. – № 56. – С. 121–123.
5. Нагнибеда Н.И. Об использовании эвристических рассуждений в преподавании математических дисциплин / Н.И. Нагнибеда, П.П. Настасиев // Проблемы высшей школы. – 1982. – Вып. 47. – С. 10–12.

6. Никандров Н.Д. Лекция как форма обучения в высшей педагогической школе / Н.Д. Никандров, Э. Мюллер // Советская педагогика. – 1980. – № 5. – С. 80–86.
7. Новицкая Т.М. Организация обучения иностранным языкам с применением ТСО / Т.М. Новицкая. – Х.: Основа, 1982. – 44 с.
8. Основные направления перестройки высшего и среднего специального образования в стране. – К.: Высшая школа, 1987. – 86 с.
9. Петров А.Д. Методы активизации познавательной деятельности студентов / А.Д. Петров // Проблемы высшей школы. – 1976. – № 24. – С. 63–67.
10. Питов В.И. Высшая школа УССР в период перестройки / В.И. Питов. – К.: Гос. изд-во парт. лит-ры УССР, 1985. – 70 с.
11. Рекомендации Совета университетов при Министерстве высшего и среднего специального образования СССР (25–26 марта 1981 г.) // Материалы заседания Совета университетов 25–26 марта 1981 г. – М., 1981. – С. 98–108.
12. ХАИ – 60. 1930–1990 г. г. Очерки истории. – Х.: Основа, 1990. – 190 с.
13. Холодова С.Н. Использование элементов проблемного обучения на лекциях и практических занятиях по курсу начертательной геометрии / С.Н. Холодова, Н.Г. Сиротенко, А.Н. Петрова // Проблемы высшей школы. – 1980. – № 40. – С. 9–16.
14. Шаталов А.А. Совершенствовать самостоятельную работу будущих учителей / А.А. Шаталов // Советская педагогика. – 1986. – № 54. – С. 78–81.

УДК 37.013:374:796 (477) «1950/1979»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА СТРУКТУРА ТА НАПОВНЮВАНІСТЬ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ШКІЛ У 50–70-ті РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ В УКРАЇНІ

Дембровська Г.М., аспірант
кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту
Херсонський державний університет,
директор

Херсонської ДЮСШ із шахів і шашок Херсонської міської ради

У статті розглядаються основні положення роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл в означений період в Україні. Розкрито нормативні документи, за якими здійснювалася організація діяльності цих позашкільних закладів освіти. Розкрито організаційно-педагогічну структуру, змістовно викладено наповнюваність навчальних груп та режим навчально-тренувальної роботи у позашкільних навчальних закладах спортивного спрямування в означений часовий проміжок.

Ключові слова: комплектування, навчальні групи, тренерсько-викладацький склад, положення, учні.

В статье рассматриваются основные положения работы детско-юношеских спортивных школ в указанный период в Украине. Раскрыты нормативные документы, по которым осуществлялась организация деятельности этих внешкольных учебных заведений. Раскрыта организационно-педагогическая структура, содержательно изложена наполняемость учебных групп и режим учебно-тренировочной работы во внешкольных учебных заведениях спортивного направления в указанный временной промежуток.

Ключевые слова: комплектование, учебные группы, тренерско-преподавательский состав, положение, ученики.

Dembrovska G.M. ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL STRUCTURE AND OCCUPANCY OF CHILDREN AND YOUTH SPORT SCHOOLS IN 50–70 YEARS OF XX CENTURY IN UKRAINE

In the article main provisions of youth sports schools designated period in Ukraine. Solved regulations which carried out organization of these after-school educational institutions. Reveals organizational and pedagogical structure, content contained occupancy study groups and mode of teaching and training work in sport-school education wing in a designated time period.

Key words: recruitment, training groups teaching staff, regulations, students.

Структура дитячо-юнацьких спортивних шкіл (далі – ДЮСШ) у 50–70-ті роки ХХ ст. в Україні прямопропорційно впливала на організацію навчально-тренувального процесу та його учасників (із 1934 по 1965 роки були ДСШ, а з 1966 року перейменовані в ДЮСШ).

Ці позашкільні навчальні заклади і сьогодні – одні з основних ланок у підготовці

висококваліфікованих майстрів, що саме вони є тими лабораторіями, де не тільки кується більшість вітчизняних рекордів, але й накопичується досвід теоретичної і практичної підготовки спортсменів. Саме це є однією зі сторін гармонійного виховання та зміцнення здоров'я сучасного покоління.